

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

6
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 424 sahifa, 30-iyun, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abdurahmonov Qalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., O'zbekiston Respublikasi Prezidentining yoshlar, fan, ta'lim, sog'liqni saqlash, madaniyat va sport masalalari bo'yicha maslahatchisi o'rinbosari
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'ZR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dots., O'ZR Tabiat resurslari vaziri o'rinbosari
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Resp. Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'ZR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'ZR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'ZR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinova, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'ZR Tabiat resurslari vazirligi,
O'ZR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"
jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli
qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Sanoat korxonalarida energiyadan foydalanish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari	6
Buzrukxonov Sardorxon Sarvarxon o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Klasterlarni rivojlantirishda fermer xo'jaliklarining strategik boshqaruvi	11
Karimova Nilufar , tayanch doktorant	
Application of Information and Communication Technology to Promote Economic Development of Tourism Services in Uzbekistan	16
Peng Xinge , PhD Researcher	
O'zbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishning asosiy yo'nalishlari	21
Xotamov Ibodulla Sadullayevich , i.f.n., professor, Najmiddinov Yakhyo Fazliddin o'g'li , kafedra assistenti	
Suv ta'minot korxonalarida biznes jarayonlari bo'yicha boshqaruv hisobi tizimida hisob yuritishning xususiyatlari	28
Saidakbarov Xusniddin Abdusalomovich , PhD, katta o'qituvchi	
O'zbekiston ichki oziq-ovqat tovarlari bozorini to'ldirishning o'ziga xos xususiyatlari	31
Azlarova Munira Muhammad Amin qizi , tadqiqotchi	
Assessing the Implementation of Sustainable Practices in Higher Education Institutions to Drive the Transition towards a Green Economy: A Management Perspective	40
Kuzikulova Dilfuza	
Qualitative functional development in industrial production	49
Ziyayeva Mukhtasar Mansurdjanovna , TSUE, DSc, assistant professor	
Temir yo'l transportini mahalliyashtirishni moliyalashtirish mexanizmning hozirgi holati	54
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchi	
Enhancing Education Management for Green Development in Engineering Programs: Strategies, Challenges, and Outcomes	61
Eshbayev Oybek , Department of English Language	
Exploring the Role of Effective Management Practices in Achieving a Sustainable Green Economy	68
Rozikov Ravshan , Department of English Language	
Enhancing Vocational Competence of Future Economists through English Language Lessons in the Context of the Green Economy	76
Kurbanova Nigina , Department of English Language	
Empirical test of regional economic innovation and development along the Belt and Road	85
Kalonov Mukhiddin Bahritdinovich , professor	
Shao Junling , PhD student, researcher	
Analysis of the Impact of Cross border Investment and International Economic Integration	90
Zhao shenghan	
Yashil iqtisodiyotni moliyalashtirishda bank moliya texnologiyalarining ahamiyati	96
Abduraximova Dilora Karimovna , PhD	
Rivojlangan mamlakatlarda bilimlar iqtisodiyoti konsepsiyasidan samarali foydalanish yo'nalishlari	101
Xasanxonova Nodira Isametdinovna , PhD	
Biznes inkubator orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini shakllantirishda "yashil logistika" tamoyillaridan foydalanish	107
Narzullayev Shodiyor Eshpulatovich , kafedra assistenti	
Innovatsion faoliyatning asosi – intellektual salohiyat	112
Kaxorova Anora Nusratovna , kafedra assistenti	
Ijro hokimiyati organlari faoliyatini baholash mezonlari tushunchasi va turlari	118
Qahramon Usmanovich Umidullayev , yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Temir yo'l transportida mahalliyashtirishni moliyalashtirishning huquqiy asoslari	124
Xamrayev Djamshid Panjiyevich , mustaqil tadqiqotchisi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish	129
Tulayev Mirzakul Salamovich , dotsent	
O'zbekistonda kichik tadbirkorlikni rivojlantirishning samarali yo'llari	133
Sh. B. Babayev , dotsent; M. R. Qulmetov , dotsent	
Sug'urta kompaniyalari to'lov qobiliyatini kengaytirish yo'nalishlari	138
G'aniyev Shahriddin Vohidovich , professor, i. f. d. (DsC), Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , i. f. f. d. (PhD)	

Повышении роли цифровой трансформации банков в современном этапе развития экономики	144
Жиянова Наргиза Эсанбоена , к.э.н., проф., Азимжонова Малика Шавкат қизи , специалист первой категории	
To'qimachilik korxonalarida tejamkor ishlab chiqarishni tashkil etishda mehnat resurslari va ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish samaradorligi	150
Yaxyayeva Inobat Karimovna , dotsent, PhD	
Liquidity and recent changes of government securities market in the United States, the United Kingdom and Japan.....	154
Kholikov Khamidulla Vaydulla ugli	
“История экономических учений” как основная дисциплина в подготовке конкурентоспособных кадров экономистов	160
Хакимов Назар Хакимович , доктор философских наук, профессор	
The importance of strategic management and strategic leadership	166
Reyimberdiyev Baburbek Adilbek o'g'li	
Exploring the Role of Higher Education in Fostering Green Economy Transition: A Systematic Analysis of Curriculum Integration and Skill Development.....	170
Xasanova Zarina , Department of English Language	
Inson kapitalini joriy etish tizimi va xodimlar daromadi o'rtasidagi o'zaro ta'sir tahlili.....	178
M. O. Hamroqulov , katta o'qituvchi	
Yetuk mutaxassis tayyorlash – kelajak uchun sarmoya.....	185
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Analysis of new established and liquidated enterprises as a basis for jobs (On the example of Samarkand region)	188
Saidov Nurali Rakhimovich	
Basing and forecasting the priorities of introducing innovative medical services in Khorezm region.....	193
S. M. Rakhimova	
Оптимизации операционной стратегии и повышение экономического потенциала хлопково-текстильных кластеров	197
Джурабаев Отабек Джурабаевич , доцент	
Soliq to'g'risidagi qonunlarni buzganlik uchun yuridik javobgarlikka tortishning huquqiy asoslari	204
Hakimov Feruz Xurshid o'g'li , talaba	
Hayot sug'urtasining rivojlanishi va uning ijtimoiy hayotdagi o'rni	207
Baratova Dinora Alisherovna , katta o'qituvchisi	
Edge Computing texnologiyalari	213
Qulmatova S. , PhD, katta o'qituvchi; Karimov Botir , katta o'qituvchi	
Aksiyadorlik kapitalida davlat ulushini qisqartirish va xususiylashtirish holati	218
Mamatov Bahromjon Shavkatovich , PhD, dotsent	
Xususiylashtirishning ijobiy imijini shakllantirishning nazariy jihatlarini.....	223
Odilova Sitora Sayfitdin qizi , katta o'qituvchi	
Tomorqa xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlari yetishtirish hajmining prognoz ko'rsatkichlari	228
Saydullayeva Fotima Jozilovna , assistant	
O'zbekiston sug'urta bozori rivojlanishining o'ziga xos xususiyati.....	235
Xasanov Xayrulla Nasrullayevich	
O'zbekiston yoshlarida volontyorlik faoliyatini rivojlantirishning ijtimoiy-siyosiy va huquqiy mexanizmlari: jahon va mahalliy tajriba	241
Qudratov Anvarmirzo Murodillayevich , siyosiy fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Культурологический аспект преподавания русскоязычной литературы Казахстана в ВУЗе	247
Оспан Айзада Бейсенқызы , докторант 2 курса	
Tijorat banklarida kreditlash riskini boshqarish holati tahlili.....	251
Mirzoyev Feruz Mamurjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Tijorat banklari aktivlarini diversifikatsiyalashning zamonaviy holati va tendensiyalari.....	259
Abdualim Abdujabbor o'g'li Abdurazzoqov , mustaqil tadqiqotchi	
Significance and prospects of using economic-mathematical models in analysis of our country's economic growth	267
Rasulov Jamshid Shokir o'g'li	
Bank daromadlilik ko'rsatkichlariga makroiqtisodiy omillar ta'siri.....	274
Madraimov Xabibulla Madaminovich , assistant o'qituvchi	

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishning ilmiy konsepsiyalari	282
Mamatov Mamajan Axmadjonovich , i.f.n., dotsent	
Qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarishni rivojlantirishning makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlash	288
Ergashova Nargiza Boboxonovna , talaba	
Budjet-soliq va pul-kredit siyosatini muvofiqlashtirishning nazariy yondashuvlari	296
Hakimjon Hakimov , tadqiqotchi	
Innovatsion-brokerlik faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy injiniringni ahamiyatini oshirish istiqbollari	301
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , dotsent	
O'zbekistonda inson kapitalini rivojlantirishda ta'lim xizmatlari bozorining ahamiyati	306
Babadjanova Malika Ruzimovna , assistent o'qituvchi	
O'zbekiston sug'urtalovchilarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda qayta sug'urtaning roli	312
Kamilov Baxramjon Umardjonovich	
Shaxs ma'naviy-axloqiy tarbiyasi hamisha muhim	317
Bekdavlat Aliyev , professor, falsafa fanlari doktori	
Jismoniy shaxslar daromadini soliqqa tortishning zamonaviy tendensiyalari	321
O. T. Nurmatov , PhD	
Milliy mahsulotning mazmuni, tarkibiy qismlari va harakat shakllarini tadqiq qilishning nazariy-uslubiy asoslari	327
Abdullayev Suyun Artiqovich , O'zbekiston jahon tillari universiteti prorektori	
O'zbekiston Respublikasidagi yirik tijorat banklari kreditlash amaliyotining ekonometrik tahlil va natijalari	335
Kaxxarov Ulug'bek Xalmatovich , mustaqil izlanuvchi	
Aksiyadorlik jamiyatlari faoliyatda ichki nazorat va auditning xususiyatlari	346
Saidaxmedova Aida Mirzayevna , katta o'qituvchi	
Yangi O'zbekistonda yog'-moy korxonalari personalini boshqarishni takomillashtirish	352
D. A. Azlarova , PhD	
The Intersection of Sustainability and Economic Development: Balancing Environment and Business Needs	360
Kholikova Rukhsora Sanjarovna , PhD, Izzatulloev Bakhodir Ubaydullo ugli , student	
Davlat-xususiy sheriklikni tashkil etishning huquqiy-institutsional mexanizmlari	364
Zuhra Abdikarimova , tayanch doktorant	
Zamonaviy portfel nazariyasi asosida samarali portfelni shakllantirish	370
Sindarov Fazliddin Qahramonovich , kafedra assistenti	
Iste'molchilarning qandolat mahsulotlariga bo'lgan talablarini raqamli platformalar orqali tadqiq qilish yo'llari	376
To'ychiyeva Vasila Faxriddin qizi , assistent	
Investitsiya muhiti va faoliyati natijalarini baholash uslublari	381
B. K. Tuxliyev , professor	
Sanoat korxonalarida resurslar salohiyatini tizimli tahlil qilish – korxonalarining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash omili sifatida	386
Madraximova Gulasal Ro'zimboy qizi , PhD	
Mintaqada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojlanishi tahlili (Xorazm viloyati misolida)	391
Aminboy Sa'dullayev , i.f.n, dotsent, Dilshod Vaisov , magistr, Farhod Egamberganov , magistr	
Xizmatlar ko'rsatish korxonalarini soliqqa tortish amaliyoti va uni takomillashtirish	397
Pardayev Jamshid Muzaffarovich , tadqiqotchi	
Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar: yutuqlar, kamchiliklar va yechimlari	403
Muxitdinova Kamola Alisherovna , PhD	
Directions of attracting foreign capital and specific characteristics of the eurobond transaction	407
Gafurov Olimjon , teacher, Kholmuminov Humoyun , teacher, Abrueva Sevinch , student,	
Формирование международных систем бухгалтерского учета в условиях глобализации экономики	411
Ф. Т. Абдувахидов , доцент, А. Ю. Нурмухаммедов , доцент	
Qishloqda turizmni tashkil etishning mamlakatimiz taraqqiyotiga ta'siri	417
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , dotsent	
Public debt, poverty and economic growth of Uzbekistan	420
Mirzamakhmudov Marufjan Mahamadsharif ugli	

HAYOT SUG'URTASINING RIVOJLANISHI VA UNING IJTIMOIY HAYOTDAGI O'RNI

Baratova Dinora Alisherovna
TDIU "Soliqlar va sug'urta" ishi kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqola hayot sug'urtasining mohiyati, xususiyati va uning ishlash mexanizmi, hozirgi kundagi bozorning holati, asosiy ko'rsatkichlari tahlili keltirib o'tilgan. Shu bilan birga, maqolada O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan sug'urta kompaniyalarining sug'urta bozorida o'rni haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: sug'urta, sug'urta mukofoti, sug'urta shartnomalari, sug'urta kompaniyalari, sug'urta majburiyati, sug'urta to'lovlari, hayot sug'urtasi, sug'urta bozori.

Аннотация: в данной статье описаны сущность, особенности и механизм страхования жизни, современное состояние рынка, анализ основных показателей. В то же время в статье представлена информация о роли страховых компаний, действующих в Узбекистане, на страховом рынке.

Ключевые слова: Страхование, страховая премия, договоры страхования, страховые организации, страховая ответственность, страховые выплаты, страхование жизни, страховой рынок.

Abstract: this article describes the nature, characteristics and mechanism of life insurance, the current state of the market, the analysis of the main indicators. At the same time, the article provides information about the role of insurance companies operating in Uzbekistan in the insurance market.

Key words: insurance, premium, contract, organization, responsibility, payment, life, market.

KIRISH

Hayot sug'urtasi shaxsiy sug'urta tarmog'ining asosini tashkil etib, mazkur sug'urta orqali insonning hayoti uning vafot etishidan, ma'lum yoshga yetishidan, kasallikdan, baxtsiz hodisalardan, inson hayotidagi muhim voqealar hisoblanuvchi farzand tug'ilishi, nikohga kirishish va boshqa bilan ifodalanadi. Kutilmagan holatlar natijasida yuzaga keladigan moddiy manfaatlar tomonlar o'rtasida ixtiyoriylik asosida tuzilgan sug'urta shartnomasida kelishilgan sug'urta summasi doirasida sug'urtalovchi tomonidan qoplab berilishidan iborat sug'urta faoliyatidir.

Hayot sug'urtasining obyekti bo'lib insonning hayoti bilan bog'liq mulkiy manfaatlar hisoblanadi. Predmeti sifatida insonning vafot etishi, kasallik, baxtsiz hodisa, farzand tug'ilishi, nikohga kirishish va boshqa holatlar hisoblanadi.

Hayot sug'urtasida sug'urta hodisasi sifatida tuzilgan sug'urta shartnomasi muddatining tugashi, ya'ni sug'urtalangan shaxsning shu muddatgacha yashashi, hayotni aralash sug'urtasi turlarida esa sug'urta shartnomasining amal qilish davrida sug'urtalanuvchining vafot etishi, ishlab chiqarish yoki boshqa sharoitlarda jarohat olishi holatlari sug'urta hodisasi sifatida qabul qilinadi. Bu xalqimizning o'zaro yordam, tayanch va ijtimoiy himoya kabi an'analariga mos keladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Maqolani yozishda ko'plab sug'urta bo'yicha ish olib borgan olimlarning maqolalari, o'quv qo'llanma va darsliklari o'rganildi. Misol uchun Q.M. Qo'ldoshevning "Sug'urta nazariyasi" o'quv qo'llanmasi va "Sug'urta texnologiyalari" darsligi, X.Shinnayevning "Sug'urta ishi" darsligi va I.Abduraximonovning "Sug'urta nazariyasi" amaliyoti darsliklarida hayot sug'urtasining iste'molchilari, hayot sug'urtasining umumiy sug'urta bozorida tutgan o'rni haqida ma'lumot berilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada mavzuni o'rganish uchun ma'lumotlarni to'planib, o'rganilib chiqildi. O'rganish natijasida statistik solishtirma usullarda tahlil qilinib, natijalar foizlarda ifodalandi. Olingan natijalar asosida ijobiy taklif va xulosa berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Hayot sug'urtasi boshqa sug'urta turlari kabi shartnoma bilan rasmiylashtiriladi, unga ko'ra sug'urtalanuvchi tomonidan to'langan sug'urta mukofoti evaziga shartnomada kelishilgan sug'urta summasini shartnomaning amal qilish davrida shartnomada ko'zda tutilgan holatlar (vafot etish yoki ma'lum yoshga yetish va boshqa holatlar) yuz berganda to'lab berishni sug'urtalovchi o'z zimmasiga oladi. Shu bilan birga mazkur shartnoma sug'urtalanuvchining huquq va majburiyatlarini ham tartibga soladi.

Umumiy sug'urta tarmog'ida faoliyat yuritayotgan sug'urta kompaniyalarning ayrimlari sho'ba tashkilot si-fati hayot sug'urta kompaniyalarining faoliyatini yo'lga qo'ygan. Ular quydagilar:

1 - j a d v a l: Hayot sug'urta kompaniyalariga ega sug'urta kompaniyalar

№	Umumiy sug'urta tarmog'ida faoliyat yuritadigan sug'urta kompaniyalari	Hayot sug'urta tarmog'ida faoliyat yuritadigan sug'urta kompaniyalari
1.	"O'ZBEKINVEST" eksport-import sug'urta kompaniyasi	"O'zbekinvest Hayot" MCHJ shaklidagi Sug'urta kompaniyasi
2.	"Uzinsurance" Aksiyadorlik jamiyati	"AGROS HAYOT" MCHJ shaklidagi Sug'urta kompaniyasi
3.	"KAFOLAT Sug'urta kompaniyasi" Aksiyadorlik jamiyati	"Kafolat Hayot" MCHJ shaklidagi Sug'urta kompaniyasi
4	"ALFA INVEST" Mas'uliyati cheklangan jamiyat shaklidagi Sug'urta tashkiloti	"ALFA LIFE" Sug'urta tashkiloti SHXJ
5	"APEX INSURANCE" Mas'uliyati cheklangan jamiyat	"APEX LIFE" Sug'urta kompaniyasi
6	MCHJ "EUROASIA INSURANCE" Qo'shma korxonasi	"EUROASIA-LIFE" MCHJ shaklidagi Sug'urta kompaniyasi
7	"ALSKOM" Sug'urta kompaniyasi Aksiyadorlik jamiyati	"Alskom vita" Sug'urta kompaniyasi
8	MCHJ "GROSS INSURANCE"	"NEW LIFE INSURANCE" MCHJ shaklidagi Sug'urta kompaniyasi

Sug'urta bozorida faoliyat yuritayotgan barcha kompaniyalar ham o'zlarining hayot sug'urta kompaniyalariga ega emas. Lekin yuqoridagi sug'urta kompaniyalar o'zlarining sho'ba kompaniyalarini ochib, hayot sug'urta kompaniyalari faoliyati bilan shug'ullanadi.

2002-yil 27-noyabrda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining 413-sonli "Sug'urta xizmatlari bozo-rini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari"¹ deb nomlangan qarori asosida qabul qilingan sug'urta faoliyati klassi-fikatoriga ko'ra hayot sug'urtasi tarmog'i to'rtta klassga ajratilgan bo'lib, ular 1-klass "Hayot va annuitetlar", 2-klass "Nikoh va tug'ilish", 3-klass "Hayotni uzoq muddatli sug'urta qilish" va 4-klass "Sog'liqni sug'urta qilish" deb ataladi.

Yuqoridagi qaror asosida qabul qilingan "Sug'urtalovchilar va sug'urta brokerlarining sug'urta faoliyatini lit-senzialash to'g'risida"gi nizomga ko'ra hayot sug'urtasiga ixtisoslashgan sug'urta kompaniyasi umumiy sug'ur-ta faoliyati bilan shug'ullanishi mumkin emas, umumiy sug'urtadagi "Baxtsiz hodisalardan ehtiyot shart sug'urta qilish" deb nomlangan 1-klass hamda "Kasallikdan ehtiyot shart sug'urta qilish" deb nomlangan 2-klasslar bun-dan mustasno deb belgilab qo'yilgan.

Ammo, shuni ta'kidlash kerak, Fuqarolik kodeksining "Sug'urta" deb nomlangan 52-bobida hayot sug'urtasi to'g'risida tushuncha berilmagan bo'lib, faqat shaxsiy sug'urta shartnomasi to'g'risida modda mavjud.

Hayot sug'urtasi barcha rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar 9iqtisodiyoti uchun katta ijtimoiy-iqti-sodiy ahamiyatga ega, shu jumladan O'zbekiston uchun ham. O'zbekistonda hayot sug'urtasining rivojlanish istiqbollari asos bo'luvchi holatlar sifatida ko'pgina dunyo mamlakatlariga nisbatan aholi soni o'sish dara-jasining yuqoriligi va bu aholining mehnatga layoqatli qismining o'sishiga hamda ularning ishlab chiqarishning yetakchi sohalariga jalb qilinayotganligi bilan, aholi daromadlarining sezilarli darajada oshib borayotganligi, tadbirkorlik sohalarining rivojlanib borayotganligi va o'z o'rnida risk darajasining ortib borayotganligi holatlarini keltirish mumkin.

Albatta, mustaqillikka erishilgandan keyingi o'tish davridagi iqtisodiyot hamda ijtimoiy hayotdagi transfor-matsion jarayonlar, iqtisodiyotdagi yuqori inflyasiya, oylik maoshlarning pastligi, moliya bozorida o'zgaru-

¹O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasining "Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori 2002-yil 27-noyabr.

vchanlik, iqtisodiyotdagi turg'unlik va shu kabi holatlarning ta'sirida hayot sug'urtasining rivojlanishiga shart-sharoitlar yo'qolgan edi.

2002-yil 27-noyabrda Vazirlar Mahkamasining "Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 413-sonli qarori asosida sug'urta faoliyati klassifikatori qabul qilindi. Ushbu meyoriy hujjatlar asosida hayot sug'urtasi bo'yicha O'zbekistonda qonunchilik birmuncha takomillashdi. Natijada mamlakatimizda hayot sug'urtasiga ixtisoslashgan birinchi kompaniya "O'zbekinvest hayot" ShKsi 2004-yilda o'z faoliyatini boshladi. Hozirgi kunda ularning soni 8 taga etdi (2-jadvalga qarang).

2-jadval: O'zbekistonda hayot sug'urtasining rivojlanish dinamikasi (jami sug'urta mukofotlariga nisbatan hayot sug'urtasi kompaniyalari ulushi, % da)²

№	Sug'urta kompaniyalari	Yillar								
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	O'zbekinvest Hayot	3,8	4,1	5,2	6,8	6,2	4,1	22,4	10,9	15,1
2.	Alfa Life	0,5	0,7	1,0	1,9	1,5	2,9	6,4	7,3	10,9
3.	New Life Insurance	0,5	1,4	2,3	4,8	9,8	9,3	26,3	37,3	46,4
4.	Agros Hayot	-	-	-	1,4	7,9	4,2	18,8	15,8	10,4
5.	Euroasia Life	-	-	-	-	0,1	3,3	10,9	7,4	7,9
6.	Kafolat Hayot	-	-	-	-	0,01	1,0	6,8	8,9	9,4
7.	Apex Life	-	-	-	-	-	0,5	5,2	7,4	7,9
8.	Alskom Vita	-	-	-	-	-	0,1	2,4	1,9	1,06
	Hayot sug'urtasining jami sug'urta bozoridagi hissasi	4,9	6,2	8,5	14,9	25,5	25,4	15,1	19,9	39,9

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, sug'urta bozoridagi hayot sug'urtasining ulushi 2014-yilda 4,9 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2019-yilga kelib, ushbu ko'rsatkich 25,4 foizni tashkil etdi, ammo ushbu yilda oldingi yilga nisbatan 0,1 foizga pasayish yuz berdi. 2020 va 2021–2022-yillarda hayot sug'urtasining umumiy sug'urta mukofotlarining qiymati yuqori bo'lganligi uchun sug'urta mukofotlarining qiymati foiz nisbatida pastroq bo'lib ko'rinmoqda. Shunday bo'lsada buni yuqori o'sish darajasi deya e'tirof etish mumkin. Ammo ushbu nisbatni sug'urta sohasi rivojlangan chet mamlakatlardagi ushbu ko'rsatkich bilan taqqoslanganda katta farq mavjudligini ko'rish mumkin. Bunday mamlakatlarda to'plangan jami sug'urta mukofotlarida hayot sug'urtasining hissasi 50 foiz va undan ortiqni tashkil etadi, ya'ni ushbu mamlakatlarda to'planayotgan sug'urta mukofotlarining asosiy qismi hayot sug'urtasi tarmog'i hissasiga to'g'ri keladi.

Mamlakatimizda hayot sug'urtasi dinamikasining yuqori darajasiga qanday omil asos bo'layotganligiga e'tibor qaratganimizda shu ma'lum bo'ldiki, bu darajasiga erishishda O'zbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti tomonidan 2007-yil 10-aprelda qabul qilingan №PQ-618-sonli "Sug'urta xizmatlari bozorini yanada rivojlantirish va isloh qilish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori muhim rol o'ynamoqda. Ushbu qarorga asosan mol-mulk sug'urtasi va uzoq muddatli hayot sug'urtasiga oid sug'urta mukofotlari yuzasidan yuridik shaxslarning daromad (foyda) solig'i va jismoniy shaxslarning daromad solig'i bo'yicha imtiyozlar belgilangan bo'lib, ushbu imtiyozlarni qo'llash bo'yicha "Nizom" ishlab chiqilib, Moliya vazirligi va Davlat soliq qo'mitasining 2007-yil 24-maydagi №59, 2007-37-sonli qarori bilan amaliyotga joriy etilgan. Ushbu nizomga ko'ra yuridik shaxs tomonidan o'z xodimlarining hayotini uzoq muddatli sug'urtalash shartnomasi bo'yicha to'langan sug'urta mukofotlari summasi jami daromaddan chegirib tashlanadigan va soliqqa tortilmaydigan bo'ldi. Yuridik shaxs tomonidan o'z xodimi uchun uzoq muddatli hayot sug'urtasi bo'yicha to'langan sug'urta mukofotlari summasi, jismoniy shaxsning soliqqa tortiladigan daromadi sifatida qaralmaydigan bo'ldi va xuddi shunday jismoniy shaxs o'z hayotini uzoq muddatli sug'urta qilganda ham u tomonidan to'langan sug'urta mukofoti bo'yicha daromad solig'i olinmaydi. Yuqori o'sish darajasiga ushbu imtiyozlar evaziga erishilgan.

3-jadvalda keltirilganidek, hayot sug'urtasi bilan shug'ullanuvchi sug'urta kompaniyalari soni so'nggi yillar oralig'ida ikkitadan sakkiztaga yetgan va ular tomonidan to'plangan sug'urta mukofotlari hajmi so'nggi yillar ichida 27,5 marta o'sgan.

Yuqorida ta'kidlaganimizdek, hayot sug'urtasidagi o'sish mamlakatimizda asosan davlat tomonidan taqdim etilgan soliq bo'yicha imtiyoz evaziga yuz berib kelayotgan edi, ammo ushbu imtiyozni qo'llash tartibiga 2019-yil 2-avgustda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan PQ-4412-sonli "O'zbekiston Respublikasining sug'urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori asosida biron o'zgartirish kiritildi.

² Moliya vazirligining MF.UZ sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

Ushbu o'zgarish asosan quyidagicha bo'ldi: sug'urta summasi shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan kamida 12 oydan so'ng bir yo'la to'langanda va bunda sug'urta badallarini to'lash sug'urta summasini to'lash sanasidan oldingi 12 oylik davrda o'sib bormaydigan tartib bo'yicha amalga oshirilgandagina imtiyoz qo'llaniladi. Mana shu kiritilgan o'zgartirish 2019-yilda hayot sug'urtasi bo'yicha yillik o'sish darajasining sezilarli darajada pasayishiga olib keldi.

3 - j a d v a l: Hayot sug'urtasiga ixtisoslashgan sug'urta kompaniyalari tomonidan to'plangan sug'urta mukofotlari dinamikasi (mlrd. so'mda)³

№	Sug'urta kompaniyalari	Yillar								
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	O'zbekinvest Hayot	16,5	21,9	36,0	63,5	101,2	95,1	74,9	80,7	101.1
2.	Alfa Life	2,4	3,6	6,9	17,5	24,4	67,4	17,6	55,02	170.2
3.	New Life Insurance	2,4	7,9	16,3	44,7	159,9	214,4	89,8	274,8	720 .7
4.	Agros Hayot	-	-	-	12,9	129,6	96,3	62,9	136,8	161.8
5.	Euroasia Life	-	-	-	-	2,0	78,5	36,7	54,5	133.4
6.	Kafolat Hayot	-	-	-	-	0,2	22,4	22,7	65,7	146.4
7.	Apex Life	-	-	-	-	-	11,2	17,6	55,02	100.7
8.	Alskom Vita	-	-	-	-	-	1,2	8,03	14,4	16.5
9.	Jami:	21,3	33,4	59,2	138,6	417,3	586,5	334,3	736,3	1 551.5
10.	Aholi soni	30492,8	31022,5	31575,3	32656,7	33255,5	33905,8	34860,0	35270,0	36000.0
11.	Kishi boshiga to'g'ri kelgan sug'urta mukofoti, so'm	699	1076	1875	4244	12548	17298	9590	20877	43097
12.	Jami sug'urta mukofotlari, mlrd. so'm	439,1	551,5	692,6	927,5	1635,2	2314,1	2,213	3,732	6.233
13.	YAIM, trln.so'm	145,9	171,8	199,3	249,1	406,6	511,8	734,6	580,2	800.3
14.	Jami sug'urta mukofotlarining YalMdagi hissasi, %	0,30	0,32	0,35	0,37	0,40	0,45	0,4	0,5	0.6
15.	Hayot sug'urtasi mukofotlarining YalMdagi hissasi, %	0,01	0,02	0,03	0,06	0,10	0,11	0,04	0,01	0.05

Faqat imtiyozga tayangan holda ishni tashkil qilish masalaga bir yoqlama yondashuv bo'lib, bugungi kunda imtiyozdan foydalanish bo'yicha kiritilgan o'zgartirish sug'urta kompaniyalari faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Imtiyoz borasidagi o'zgarish ayniqsa ikkita kompaniya faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatganligini ko'rish mumkin, bular "O'zbekinvest hayot" va "Agros Hayot" kompaniyalari bo'lib, ular tomonidan 2019-yilda to'plangan sug'urta mukofotlari 2018-yilga nisbatan kamayib, mos ravishda 94 % va 74,3 % darajalarini qayd etgan.

Sug'urta mukofotlarining YalMdagi hissasi ko'rsatkichi bo'yicha jami sug'urta mukofotlari o'sishi 2019-yilda 2018-yilga nisbatan 0,05 foizga o'sgani holda, hayot sug'urtasi mukofotlarining ushbu davrdagi o'sishi 0,01 foizni tashkil etgan. Xulosa qilish mumkinki, hayot sug'urtasining o'sish darajasi barcha ko'rsatkichlar bo'yicha pasayish tendensiyasiga ega. Ushbu pasayishga yuqorida keltirilgan qarorning ta'siri va sug'urta kompaniyalari tomonidan faqat imtiyozga tayangan holda ishni tashkil qilganligi sabab bo'lgan deya xulosa qilish mumkin.

4-jadvalni tahlil qilganimizda, 2014-yilga nisbatan 2019-yilda to'lab berilgan sug'urta to'lovlari 50-martaga oshganligining guvohi bo'ldik. Yuqorida 2.2-jadvalni tahlil qilganimizda ushbu olti yillik oraliqda sug'urta mukofotlarining 27,5-marta oshganligining guvohi bo'lgan edik. Bundan ko'rinadiki, sug'urta to'lovlarida o'sish anchagina yuqori bo'lgan. Bu shuni anglatadiki, hayot sug'urtasi bo'yicha tuzilgan sug'urta shartnomalari asosan qisqa muddatli va shu bilan birga ular asosan jamg'arib boriladigan sug'urta turlaridan iborat bo'lib, ular muddati tugagandan keyin to'lig'icha qaytarilishi munosabati bilan sug'urta to'lovlari hajmi keskin oshib borgan. 2019-yilda to'lab berilgan sug'urta qoplamalari hajmining keskin oshganligi yuqoridagi qaror asosida imtiyoz taqdim etishdagi o'zgarishga bog'liq bo'lib, ushbu o'zgarish natijasida, tuzilgan yangi sug'urta shartnomalari soni kamayishi yuz berganligi sug'urta to'lovlari hajmining yuqori bo'lishiga olib kelgan.

3 Moliya vazirligining MF.UZ va Davlat statistika qo'mitasining STAT.UZ saytlari ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

4-jadval: Hayot sug'urtasiga ixtisoslashgan sug'urta kompaniyalari tomonidan to'lab berilgan sug'urta qoplamalari dinamikasi (mlrd. so'mda)⁴

№	Sug'urta kompaniyalari	Yillar								
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1.	O'zbekinvest Hayot	9,4	14,6	20,3	37,6	68,1	110,4	86,7	69,6	116 012
2.	Alfa Life	1,1	2,4	3,2	12,4	17,6	39,1	38,01	45,7	153 575
3.	New Life Insurance	0,6	4,9	11,1	25,0	98,7	230,6	888,61	240,4	722 522
4.	Agros Hayot	-	-	-	3,3	79,1	109,8	48214	91,244	166 093
5.	Euroasia Life	-	-	-	-	0,4	23,9	25,03	86,5	116 012
6.	Kafolat Hayot	-	-	-	-	0,0	14,4	18,3	47,6	106 485
7.	Apex Life	-	-	-	-	-	0,9	6,7	33,8	82 762
8.	Alskom Vita	-	-	-	-	-	0,2	5,8	7,3	17 920
9.	Jami:	11,1	21,9	34,6	78,3	263,9	529,4	317,9	622,3	1 509 359
10.	Sug'urta mukofotlariga nisbatan qoplamalar hajmi, %	52,1	65,6	58,4	56,5	63,2	90,3	10,5	11,8	12,3

2018-yilda hayot sug'urtasi bo'yicha to'plangan sug'urta mukofotlarining asosiy qismi, ya'ni 90 foizi jamg'arib boriladigan hayot sug'urtasi va sug'urta rentasi to'lovi bilan uzoq muddatli hayot sug'urtasi sug'urta mahsulotlaridan iborat⁵ bo'lib, ushbu ikkala sug'urta mahsuloti ham belgilangan soliq imtiyozlariga tushadigan sug'urta mahsulotlari hisoblanadi. Bundan xulosa qilish mumkinki, hayot sug'urtasi bo'yicha yuqori o'sish darajasiga erishishda belgilangan imtiyoz asosiy omil bo'lib xizmat qilgan. Ammo sug'urtalovchilar shuni unutmasliklari kerak, soliq imtiyozlari doimiylik xususiyatiga ega emas, ular kutilmaganda bekor qilinishi mumkin. Buning isboti sifatida 2019-yilning 2-avgustida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining sug'urta bozorini isloh qilish va uning jadal rivojlanishini ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Qarori asosida mazkur soliq imtiyozlarining qo'llanilishi borasidagi shartlarning birmuncha kuchaytirilganligini ko'rish mumkin, ya'ni ushbu qarorga ko'ra, amaldagi imtiyozlar sug'urta summasi shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan kamida 12 oydan so'ng bir yo'la to'langanda, bunda sug'urta badallarini to'lash sug'urta summasini to'lash sanasidan oldingi 12 oylik davrda o'sib bormaydigan tartib bo'yicha amalga oshirilgan bo'lishi talab etiladi, renta (annuitet) to'lash shartnoma bo'yicha sug'urta davri boshlanishi sanasidan kamida 12 oydan so'ng boshlangan bo'lishi kabi talablar belgilandi. Ushbu o'zgarish 2019-yilda jamg'arib boriladigan hayot sug'urtasining o'sish dinamikasini biroz pasaytirdi. Shunday holatlar bundan keyin ham yuz berishi mumkinligini hisobga olgan holda sug'urta kompaniyalari soliq imtiyoziga aloqador bo'lmagan, ammo turli xususiyatlari bilan jozibadorlikka ega bo'lgan sug'urta mahsulotlarini ishlab chiqishga e'tibor qaratishlari zarur deb hisoblaymiz.

Hayot sug'urta kompaniyalarining faoliyati 2020 va 2021-yillarda sug'urta mukofotlari, sug'urta to'lovlari ko'rsatkichlari oldingi yillarga nisbatan past bo'lishiga Karona virus pandemiyasining ta'siri bo'lib, bu vaqtlarda hayot sug'urtasiga nisbatan talab kamayib ketganligi sababli, sug'urta mukofotlari ko'rsatkichlari pasayishiga olib keldi. 2022-yilga kelib to'lovlar ko'rsatkichi oshdi va bu sug'urta bozorida sezilarli ko'rsatkich ko'rsatdi.

O'zbekiston Respublikasi davlat statistika Qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra, 2020-yilning 1-yanvar holatiga O'zbekiston aholisi 33905,8 ming kishini tashkil etgan. 2019-yilda kishi boshiga to'g'ri kelgan jami daromad 10 266,1 ming so'mni tashkil etdi. Ushbu yilda kishi boshiga to'g'ri kelgan hayot sug'urtasi mukofotlari 17 298 so'mni tashkil etganligini (3-jadvalga qarang) e'tiborga olganimizda, odamlar bir yil davomida topayotgan daromadlarining 0,17 foizini hayot sug'urtasi uchun ishlatayotganligi ma'lum bo'ladi. 2018-yilda O'zbekiston tijorat banklaridagi jami aholi omonatlari 14,7 trln. so'mni tashkil etdi. Ushbu summani aholi soniga bo'lganimizda kishi boshiga to'g'ri kelgan tijorat banklaridagi omonatlar hajmi 2018-yilda 442 032 so'mni tashkil etganligining guvohi bo'ldik. Demak xulosa qilish mumkinki, hayot sug'urtasi bilan shug'ullanuvchi mamlakatimiz sug'urta kompaniyalari aholini o'z xizmatlaridan foydalanishga jalb qilish bo'yicha yetarlicha tajribaga ega emas, ya'ni ular mavjud katta imkoniyatdan foydalana olmayaptilar. Bu esa aholi o'z mablag'larini sug'urta kompaniyalariga emas, balki banklarga omonatga qo'ymoqda. Aslida, jamg'arib boriladigan hayot sug'urtasi xizmatlaridan foydalangan shaxs ikki tomonlama foyda ko'radi, bir vaqtning o'zida o'z hayotini turli hodisalardan sug'urtalaydi va shu bilan birga o'z mablag'ini ko'paytiradi.

Bu borada rivojlangan mamlakatlardagi holatga e'tibor qaratganimizda kishi boshiga to'g'ri kelayotgan hayot sug'urtasi mukofotlari o'rtacha 1500 AQSH dollarini tashkil etadi. Ushbu mamlakatlarda aholi daromad-

⁴ Moliya vazirligining MF.UZ sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tayyorlandi.

⁵ Toshkent xalqaro moliya-bank forumi materiallari. 2019 y. 27-30-mart, Bank.saipro.uz.

larining o'rtacha 10 foizi jamg'arishga yo'naltiriladi va ushbu jamg'arishning katta qismi jamg'arib boriladigan hayot sug'urtasi hissasiga to'g'ri keladi.

Shunday bo'lsa-da, O'zbekistonda bugungi kundagi ijtimoiy hayot darajasi va iqtisodiy rivojlanishning o'sishi hayot sug'urtasining yuqori darajada rivojlanishini ta'minlashi mumkinligidan dalolat bermoqda. Chunki yuqorida keltirilgan, ya'ni sug'urta munosabatlariga kirishish imkoniyatiga ega aholining katta qismi ushbu munosabatlarga kirishmagan. Buni Toshkentda 2019-yilning 27-30-mart kunlari bo'lib o'tgan xalqaro moliya-bank forumi ishtirokchilari tomonidan berilgan prognoz ko'rsatkichlari ham tasdiqlab turibdi (5-jadvalga qarang).

5-jadval: O'zbekistonda hayot sug'urtasi xizmatlarining rivojlanish ko'rsatkichlari prognozi (mlrd. so'mda)⁶

Sug'urta turlari	Yillar			
	2020	2021	2022	2023
Amaldagi sug'urta mahsulotlari bo'yicha	877,1	1898,4	1844,2	2674,0
Majburiy tibbiy sug'urta	58,6	1808,0	1993,3	2093,0
Xavfli kasalliklardan sug'urtalash	56,9	58,1	60,3	62,1
Hayotni investitsiyaviy sug'urtalash	906,1	2288,1	942,6	961,5
Nafaqa sug'urtasi	2080,0	1145,5	2516,7	2768,4
Mehnatga qobiliyatsizlikdan sug'urtalash	1123,1	821,7	1168,4	1191,8
Bola hayotini sug'urtalash	805,6	821,7	838,2	854,9
Jami:	7656,6	8408,1	9363,7	10605,7
Bozorning o'sish dinamikasi, %	108,6	109,8	111,4	113,3
YalMdagi ulushi, %	1,81	1,97	2,17	2,17

Yuqoridagilarni hisobga olmaganda, jadvalda keltirilgan hayot sug'urtasining o'sish prognozlariga ma'lum darajada asos bor deya ta'kidlash mumkin. Ammo shuni e'tiborga olish zarur, ya'ni hayot sug'urtasining mamlakatdagi bugungi rivojlanishi iste'molchilar, ya'ni sug'urtalanuvchilar tomonidan ushbu sug'urta turidan soliq to'lovlarini optimallashtirish vositasi sifatida foydalanishi bilan bog'liq bo'lib qolmoqda.

5-jadvalning ba'zi ko'rsatkichlarida bir yil ichida keskin o'zgarishlar yuz berganligini ko'rish mumkin, bular sifatida amaldagi sug'urta mahsulotlari ko'rsatkichining 2020-yilga nisbatan 2021-yildagi o'sish darajasi, hayotni investitsiyaviy sug'urtalash ko'rsatkichining 2020-yilga nisbatan 2021-yildagi o'sish darajasi yoki nafaqa sug'urtasi va mehnatga qobiliyatsizlikdan sug'urta ko'rsatkichlarining 2020-yilga nisbatan 2021-yilda kutilayotgan pasayish tendensiyasining yuz berish sabablari ushbu ma'lumotlarni taqdim etgan ekspert tomonidan ko'rsatib berilmaganligi bu bo'yicha aniq bir xulosaga kelish imkonini bermadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Sug'urta kompaniyalari moliya institutlari ichida alohida o'ringa ega bo'lib, buning asosiy sabablaridan biri ularda katta investitsion imkoniyatlarning mavjudligidir. Rivojlangan mamlakatlarda sug'urta kompaniyalari daromadning asosiy qismini investitsion faoliyatdan oladi. Mamlakatimizda sug'urtaning bu turi shartnoma tuzishdan oldin aniq tushunilishi kerak bo'lgan tavakkalchiliklarga xosdir. Bunday shartnomani tuzish moliyaviy intizomni kuchaytirishi mumkin, chunki keyingi to'lovni to'lamaslik jiddiy oqibatlarga olib keladi.

Hayot sug'urtasidan foydalanganligi uchun berilgan imtiyozni olib tashlanishi, hayot sug'urtasiga bo'lgan talabni keskin pasaytirdi. shuning uchun bu sug'urtani rivojlantirish uchun qat'iy nazorat qilish kerak. imtiyozlarni olib tashlab kerak emas.

Shu bilan birga sug'urta kompaniyalarning mijozlarini talabalarini atroflicha o'rganilib, ularning talabalaridan kelib chiqqan holda sug'urta mahsulotlari ishlab chiqilishi kerak bo'ladi. Hayot sug'urtasining rivojlanishi mamlakat ijtimoiy holatini va ichki investisiyani shakllantirishga yordam beradi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 23-oktabrdagi PQ-5265-sonli qarori.
3. Qo'ldoshev Q.M. O'zbekistonda hayot sug'urtasi va uni rivojlantirish muammolari. //Moliya ilmiy jurnali 2014-y. 2-son.
4. I. X. Abduraxmonov. Sug'urta nazariyasi va amaliyoti. O'quv qo'llanma. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2018.
5. I. G'. Kenjayev, M. Abduraimova, N. Abdullayeva. Sug'urta biznesi. O'quv qo'llanma. – T.: "Iqtisod-Moliya", 2019.

⁶ Toshkent xalqaro moliya-bank forumi materiallari. 2019 y. 27-30-mart, Bank.saipro.uz.

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 6

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

«Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot» jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi 26-uy.